

Vergaderjaar 2024–2025

36 625 XVII **Wijziging van de begrotingsstaat voor Buitenlandse
Handel en Ontwikkelingshulp (XVII) voor het jaar 2024
(wijziging samenhangende met de Najaarsnota)**

Nr. 2 **MEMORIE VAN TOELICHTING**

INHOUDSOPGAVE

A.	ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET WETSVoorstel	3
B.	BEGROTINGSTOELICHTING	4
1	Leeswijzer	4
2	Beleid	5
2.1	Overzicht belangrijke uitgaven- en ontvangstenmutaties	5
3	Beleidsartikelen	7
	Artikel 1: Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen	7
	Artikel 2: Duurzame ontwikkeling, voedselzekerheid, water en klimaat	9
	Artikel 3: Sociale vooruitgang	11
	Artikel 4: Vrede, veiligheid en duurzame ontwikkeling	13
	Artikel 5: Multilaterale samenwerking en overige inzet	14

A. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET WETSVORSTEL

Wetsartikelen 1 tot en met 3

De begrotingsstaten die onderdeel zijn van de Rijksbegroting, worden op grond van [artikel 2.3](#), eerste lid, van de Comptabiliteitswet 2016 elk afzonderlijk bij wet vastgesteld en derhalve ook gewijzigd. Het onderhavige wetsvoorstel strekt ertoe om voor het jaar 2024 wijzigingen aan te brengen in de begrotingsstaat voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingshulp.

De in de begrotingsstaten opgenomen begrotingsartikelen worden in onderdeel B van deze memorie van toelichting toegelicht (de zgn. begrotingstoelichting).

De Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingshulp,

R.J. Klever

B. BEGROTINGSTOELICHTING

1 Leeswijzer

De voorliggende suppletoire begroting bevat de voorgestelde wijzigingen ten opzichte van de Suppletoire begroting September 2024 van hoofdstuk XVII van de begroting van het Rijk.

In hoofdstuk 2 is een overzicht opgenomen met de belangrijkste mutaties op de begroting voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingshulp met een toelichting op de substantiële verschillen.

Hoofdstuk 3 bevat per beleidsartikel een tabel budgettaire gevolgen van beleid. Na de tabel 'budgettaire gevolgen van beleid' wordt een toelichting op de mutaties gegeven. Hierbij worden per artikel de mutaties die groter of gelijk zijn aan de ondergrenzen in onderstaande staffel (tabel 1) conform de Rijksbegrotingsvoorschriften toegelicht. De wijzigingen van de verplichtingen worden alleen toegelicht wanneer ze groter zijn dan 10% ten opzichte van de vorige stand op artikelniveau.

Tabel 1 Ondergrenzen conform RBV

Omvang begrotingsartikel (stand ontwerpbegroting) in € miljoen	Beleidsmatige mutaties (ondergrens in € miljoen)	Technische mutaties (ondergrens in € miljoen)
< 50	1	2
=> 50 en < 200	2	4
=> 200 en < 1000	5	10
=> 1000	10	20

Per begrotingsartikel is aangegeven welk percentage van de uitgaven juridisch zijn vastgelegd. Als onderdeel van verantwoord begroten wordt alleen de juridische verplichting voor het huidige begrotingsjaar opgenomen. Een meerjarig overzicht van de juridisch verplichte budgetten is conform de toezegging tijdens de behandeling van de begroting BHOS 2024 d.d. 31 januari 2024 (TZ202402-026) als bijlage opgenomen in de Ontwerpbegroting 2025 van hoofdstuk XVII van de begroting van het Rijk.

2 Beleid

2.1 Overzicht belangrijke uitgaven- en ontvangstenmutaties

In dit wetsvoorstel is een aantal begrotingswijzigingen opgenomen die per saldo leiden tot een verhoging van de geraamde uitgaven op de begroting voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingshulp (XVII) met EUR 40,5 miljoen. De stand van de geraamde ontvangsten blijft bij tweede suppletoire begroting gelijk.

De belangrijkste uitgavenmutaties bij tweede suppletoire begroting worden in onderstaande tabel weergegeven en toegelicht. De uitgebreide toelichtingen zijn per beleidsartikel opgenomen in hoofdstuk 3.

Tabel 2 Belangrijkste suppletoire uitgavenmutaties 2024 (Tweede suppletoire begroting) (Bedragen x € 1.000)

	Art.	Uitgaven 2024
Vastgestelde begroting 2024		3.640.718
Stand 1e suppletoire begroting 2024		3.932.736
Stand suppletoire begroting september 2024		3.928.309
Belangrijkste suppletoire mutaties		
1) Duurzaam handels- en investeringssysteem, inclusief MVO	1.1	– 7.535
2) Versterkte private sector en arbeidsmarkt in ontwikkelingslanden	1.3	23.475
3) Voedselzekerheid	2.1	31.475
4) Onderwijs	3.4	– 31.547
5) Humanitaire hulp	4.1	15.688
6) Multilaterale samenwerking	5.1	– 12.679
7) Overig armoedebelaid	5.2	– 28.875
8) Nog te verdelen i.v.m. BNI en/of toerekeningen	5.4	6.444
9) Overige mutaties		44.059
Stand 2e suppletoire begroting 2024		3.968.814

Toelichting

- Op artikelonderdeel 1.1 daalt het budget met EUR 7,5 miljoen doordat binnen het programma Sectorale Samenwerking voor IMVO convenanten minder subsidie-aanvragen bij RVO zijn gedaan. Daarnaast vallen de uitgaven voor de overige beleidsondersteunende IMVO-activiteiten dit jaar lager uit dan gepland.
- Op artikelonderdeel 1.3 stijgt het budget met EUR 23,5 miljoen doordat uitgaven voor de programma's voor infrastructurele ontwikkeling dit jaar hoger uitvallen dan gepland. Ook wordt er EUR 20 miljoen overgeheveld van artikel 5.2 naar artikel 1.3 ten behoeve van uitgaven voor *Private Sector Development* (PSD).
- De uitgaven op artikelonderdeel 2.1 nemen per saldo met EUR 31,5 miljoen toe omdat de bijdrage van EUR 25 miljoen aan het *International Fund for Agricultural Development* (IFAD-13) eerder wordt betaald. Daarnaast is er eenmalig een aanvullende bijdrage van EUR 7 miljoen gedaan aan het UNICEF *No Time to Waste* programma om de hongersnood in Soedan te verlichten.
- De uitgaven op artikelonderdeel 3.4 zijn EUR 31,5 miljoen lager dan eerder verwacht, doordat voor het Hoger Onderwijs programma nog een verdere uitwerking moet volgen.
- De uitgaven op artikelonderdeel 4.1 worden per saldo verhoogd met EUR 15,7 miljoen. Dit wordt veroorzaakt doordat de geplande bijdragen voor 2025 van totaal EUR 19,1 miljoen aan de landenspecifieke fondsen van de VN (*Country Based Pooled Funds*) en aan *Central*

Emergency Response Fund (CERF) al in 2024 gedaan worden. Daarnaast wordt EUR 2 miljoen overgeheveld naar het Stabiliteitsfonds op de BZ-begroting voor Gaza. Verder wordt EUR 1,5 miljoen overgeheveld naar artikel 2.2 Water voor het RVO-programma *Dutch Disaster Risk Reduction & Surge Support* (DRRS).

6. Het uitgavenbudget op artikelonderdeel 5.1 wordt verlaagd met EUR 12,7 miljoen. Dit komt voornamelijk doordat een deel van het budget voor speciale multilaterale activiteiten en voor het assistent-deskundigenprogramma niet tot besteding komt. Verder zal de middelenaanvulling van EUR 3,8 miljoen voor het *Asian Development Fund* (ADF) niet in 2024, maar in 2025 plaatsvinden.
7. De uitgaven op artikelonderdeel 5.2 nemen af met EUR 28,9 miljoen. Het bedrag van EUR 20 miljoen dat bij de 1e suppletoire begroting 2024 gereserveerd is voor wederopbouw voor o.a. Gaza zal dit jaar niet tot besteding komen. Dit bedrag wordt overgeheveld naar artikel 1.3 voor reeds geplande uitgaven voor *Private Sector Development* (PSD). Daarnaast worden de uitgaven verlaagd met EUR 6,3 miljoen, doordat de verdragsmiddelen voor Suriname dit jaar niet tot besteding zullen komen. Deze verdragsmiddelen blijven, conform de uitvoering van het verdrag, de komende jaren beschikbaar.
8. Per saldo wordt het verdeelartikel 5.4 verhoogd met EUR 6,4 miljoen. Dit is het effect van onbestede middelen elders op de begroting en lagere geraamde asieluitgaven via de begroting van Asiel en Migratie. Met deze meevaller worden uitgaven op artikel 2.1 en 4.1 gedaan en wordt de overprogrammering (zichtbaar als de negatieve stand op artikel 5.4) teruggebracht.

Tabel 3 Belangrijkste suppletoire ontvangstenmutaties 2024 (Tweede suppletoire begroting) (Bedragen x € 1.000)

	Art.	Ontvangsten 2024
Vastgestelde begroting 2024		57.815
Stand 1e suppletoire begroting 2024		69.806
Stand suppletoire begroting Prinsjesdag 2024		69.806
Stand 2^e suppletoire begroting 2024		69.806

De stand van de geraamde ontvangsten blijft bij tweede suppletoire begroting gelijk.

3 Beleidsartikelen

Artikel 1: Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 4 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 1 Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen (bedragen x € 1.000)

	Vastgestelde begroting (incl. Suppletoire begrotingen, NvW en amendementen) (1)	Mutaties 2e suppletoire begroting (2)	Stand 2e suppletoire begroting (3) = (1) + (2)
Art. Verplichtingen	490.330	6.994	497.324
Uitgaven	649.543	19.230	668.773
1.1 Duurzaam handels- en investeringssysteem, inclusief MVO	36.564	- 7.535	29.029
<i>Subsidies (regelingen)</i>	21.229	- 6.695	14.534
MVO en beleidsondersteuning (ODA)	15.506	- 3.475	12.031
MVO en beleidsondersteuning (non-ODA)	5.723	- 3.220	2.503
<i>Opdrachten</i>	2.231	- 540	1.691
MVO en beleidsondersteuning (non-ODA)	2.231	- 540	1.691
<i>Bijdrage aan agentschappen</i>	1.909	0	1.909
Rijksdienst voor ondernemend Nederland	1.909	0	1.909
<i>Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties</i>	11.195	- 300	10.895
MVO en beleidsondersteuning (ODA)	5.000	0	5.000
Contributies internationaal ondernemen (non-ODA)	6.195	- 300	5.895
1.2 Versterkte Nederlandse Handels- en Investeringspositie	104.469	3.290	107.759
<i>Subsidies (regelingen)</i>	30.781	- 2.500	28.281
Programma's internationaal ondernemen	10.000	500	10.500
Versterking concurrentiepositie Nederland	6.502	- 3.000	3.502
Invest Internationaal	9.780	0	9.780
Dutch Trade and Investment Fund	4.499	0	4.499
<i>Garanties</i>	1.500	6.186	7.686
Dutch Trade and Investment Fund	1.500	6.186	7.686
<i>Opdrachten</i>	23.948	- 846	23.102
Programma's internationaal ondernemen	11.216	2.900	14.116
Dutch Trade and Investment Fund	4.186	- 3.186	1.000
Wereldtentoonstelling	8.546	- 560	7.986
<i>Bijdrage aan agentschappen</i>	48.240	450	48.690
Rijksdienst voor ondernemend Nederland	48.240	450	48.690
1.3 Versterkte private sector en arbeidsmarkt in ontwikkelingslanden	508.510	23.475	531.985
<i>Subsidies (regelingen)</i>	234.543	- 12.666	221.877
Marktontwikkeling en markttoegang	47.550	- 8.900	38.650
Economic governance and institutions	19.900	7.281	27.181
Financiële sector ontwikkeling	66.375	- 13.875	52.500
Infrastructuurontwikkeling	37.300	10.200	47.500
Duurzame productie en handel	42.790	1.210	44.000
(Jeugd)werkgelegenheid	9.000	- 6.300	2.700
Nexus onderwijs en werk	5.128	- 3.143	1.985
Lokale private sector ontwikkeling	6.500	861	7.361
<i>Leningen</i>	38.873	1.960	40.833
Infrastructuurontwikkeling	8.873	5.960	14.833
Financiële sector ontwikkeling	30.000	- 4.000	26.000

	Vastgestelde begroting (incl. Suppletoire begrotingen, NvW en amendementen) (1)	Mutaties 2e suppletoire begroting (2)	Stand 2e suppletoire begroting (3) = (1) + (2)
<i>Garanties</i>	10.000	0	10.000
Financiële sector ontwikkeling	10.000	0	10.000
<i>Opdrachten</i>	58.000	20.267	78.267
Marktontwikkeling en markttoegang	12.000	– 233	11.767
Economic governance and institutions	17.000	5.500	22.500
Financiële sector ontwikkeling	1.000	2.000	3.000
Infrastructuurontwikkeling	1.750	10.250	12.000
(Jeugd)werkgelegenheid	26.250	2.750	29.000
<i>Bijdrage aan agentschappen</i>	24.000	11.000	35.000
Rijksdienst voor ondernemend Nederland	24.000	11.000	35.000
<i>Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties</i>	143.094	2.914	146.008
International Labour Organisation	5.700	68	5.768
Lokale private sector ontwikkeling	40.762	2.949	43.711
Marktontwikkeling en markttoegang	16.167	– 5.417	10.750
Partnershipprogramma ILO	6.450	0	6.450
Economic governance and institutions	6.000	800	6.800
Financiële sector ontwikkeling	16.000	2.500	18.500
Infrastructuurontwikkeling	41.865	3.135	45.000
Nexus onderwijs en werk	10.150	– 2.266	7.884
Duurzame productie en handel	0	1.145	1.145
<i>Nog te verdelen</i>	0	0	0
Nog te verdelen	0	0	0
Ontvangsten	14.000	0	14.000

Toelichting

Verplichtingen

De verplichtingenruimte op artikel 1 stijgt per saldo met EUR 7 miljoen. Dit komt vooral door de toename van de bijdrage aan RVO ten behoeve van *Private Sector Development* (PSD).

Uitgaven

De uitgaven voor 2024 op artikel 1 Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen zijn voor 100% juridisch verplicht.

Artikelonderdeel 1.1

Op artikelonderdeel 1.1 wordt de uitputting EUR 7,5 miljoen lager doordat binnen programma voor Sectorale Samenwerking voor de IMVO convenanten minder subsidie-aanvragen bij RVO zijn ingediend dan verwacht. Daarnaast vallen de uitgaven voor de overige beleidsondersteunende IMVO-activiteiten dit jaar lager uit dan gepland.

Artikelonderdeel 1.2

Op artikelonderdeel 1.2 stijgt het budget per saldo met EUR 3,2 miljoen doordat RVO-uitgaven voor programma's als *Support International Business* (SIB), *Partners for International Business* (PIB) en voor verschillende missies dit jaar hoger uitvallen. Daarnaast stijgen de uitgaven voor de verleende garanties voor *Dutch Trade Investment Fund* (DTIF).

Artikelonderdeel 1.3

De uitgaven op artikelonderdeel 1.3 stijgen per saldo met EUR 23,5 miljoen. Bij de 1e suppletoire begroting 2024 was EUR 20 miljoen gereserveerd op

artikel 5.2 voor wederopbouw voor o.a. Gaza. Dit bedrag zal dit jaar niet tot besteding komen en is overgeheveld naar artikel 1.3 ten behoeve van reeds geplande uitgaven voor *Private Sector Development* (PSD) die in 2024 gedaan zullen worden in plaats van in 2025. Het betreft betalingen voor *Private Infrastructure Development Group* (PIDG) en *Health Insurance Fund* (HIF). Verder zijn er diverse andere mutaties. Zo vallen de uitgaven aan RVO EUR 11 miljoen hoger uit. Ook vallen de uitgaven aan programma's voor infrastructurele ontwikkeling dit jaar hoger uit dan gepland, bijvoorbeeld voor *DRIVE*. De subsidie-uitgaven financiële sector ontwikkeling vallen per saldo EUR 13,9 miljoen lager uit, mede door lagere realisatie van de uitgaven aan het *MASSIF* fonds.

Artikel 2: Duurzame ontwikkeling, voedselzekerheid, water en klimaat

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 5 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 2 Duurzame ontwikkeling, voedselzekerheid, water en klimaat (bedragen x € 1.000)

	Vastgestelde begroting (incl. Supplettoire begrotingen, NvW en amendementen) (1)	Mutaties 2e supplettoire begroting (2)	Stand 2e supplettoire begroting (3) = (1) + (2)
Art. Verplichtingen	1.352.094	- 213.978	1.138.116
Uitgaven	934.932	31.215	966.147
2.1 Voedselzekerheid	392.345	31.475	423.820
<i>Subsidies (regelingen)</i>	<i>106.432</i>	<i>54.456</i>	<i>160.888</i>
Realiseren ecologische houdbare voedselsystemen	13.000	9.527	22.527
Bevorderen inclusieve, duurzame groei in de agrarische sector	20.000	18.250	38.250
Kennis & capaciteitsopbouw ten behoeve van voedselzekerheid	3.000	3.100	6.100
Uitbannen huidige honger en voeding	19.000	- 525	18.475
Voedselzekerheid	51.432	24.104	75.536
<i>Opdrachten</i>	<i>14.728</i>	<i>- 11.828</i>	<i>2.900</i>
Kennis & capaciteitsopbouw ten behoeve van voedselzekerheid	12.000	- 9.600	2.400
Realiseren ecologische houdbare voedselsystemen	2.728	- 2.728	0
Voedselzekerheid	0	500	500
<i>Bijdrage aan agentschappen</i>	<i>3.132</i>	<i>0</i>	<i>3.132</i>
Rijksdienst voor ondernemend Nederland	3.132	0	3.132
<i>Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties</i>	<i>268.053</i>	<i>- 11.153</i>	<i>256.900</i>
Voedselzekerheid	145.646	- 14.253	131.393
Realiseren ecologische houdbare voedselsystemen	24.000	- 24.000	0
Bevorderen inclusieve, duurzame groei in de agrarische sector	40.500	28.800	69.300
Kennis & capaciteitsopbouw ten behoeve van voedselzekerheid	26.000	9.300	35.300
Uitbannen huidige honger en voeding	31.907	- 11.000	20.907
<i>Nog te verdelen</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Nog te verdelen	0	0	0
2.2 Water	192.107	- 503	191.604
<i>Subsidies (regelingen)</i>	<i>54.601</i>	<i>14.780</i>	<i>69.381</i>
Waterbeheer	29.412	9.985	39.397
Drinkwater en sanitatie	25.189	4.795	29.984

	Vastgestelde begroting (incl. Suppletoire begrotingen, NvW en amendementen) (1)	Mutaties 2e suppletoire begroting (2)	Stand 2e suppletoire begroting (3) = (1) + (2)
<i>Opdrachten</i>	3.750	– 1.968	1.782
Waterbeheer	3.750	– 1.968	1.782
<i>Bijdrage aan agentschappen</i>	2.000	170	2.170
Rijksdienst voor ondernemend Nederland	2.000	170	2.170
<i>Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties</i>	131.756	– 13.485	118.271
Waterbeheer	85.656	– 5.849	79.807
Drinkwater en sanitatie	46.100	– 7.636	38.464
2.3 Klimaat	350.480	243	350.723
<i>Subsidies (regelingen)</i>	97.205	14.677	111.882
Klimaat algemeen	33.005	– 323	32.682
Hernieuwbare energie	26.000	15.000	41.000
Dutch Fund for Climate and Development	10.000	0	10.000
Bosbehoud	28.200	0	28.200
<i>Bijdrage aan agentschappen</i>	3.400	0	3.400
Rijksdienst voor ondernemend Nederland	3.400	0	3.400
<i>Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties</i>	249.875	– 14.434	235.441
Contributie IZA/IZT	358	7	365
Klimaatprogramma's (non-ODA)	1.640	736	2.376
Klimaat algemeen	11.235	– 1.177	10.058
Hernieuwbare energie	56.000	– 14.000	42.000
UNEP	8.642	0	8.642
Bosbehoud	11.000	0	11.000
Multilaterale klimaatfondsen	127.000	0	127.000
Resilience and Sustainability Trust	34.000	0	34.000
<i>Nog te verdelen</i>	0	0	0
Nog te verdelen	0	0	0
Ontvangsten	0	0	0

Toelichting

Verplichtingen

Het verplichtingenbudget op artikel 2 wordt per saldo met EUR 214 miljoen verlaagd vanwege de pro rata verdeling van de ombuigingen in 2025 en verder.

Uitgaven

De uitgaven voor 2024 op artikel 2 Duurzame ontwikkeling, voedselzekerheid, water en klimaat zijn voor 100% juridisch verplicht.

Artikelonderdeel 2.1

De uitgaven op artikelonderdeel 2.1 nemen per saldo met EUR 31,5 miljoen toe. Dit komt doordat een voor volgend jaar geplande betaling van EUR 25 miljoen voor *International Fund for Agricultural Development* (IFAD-13) dit jaar wordt uitgevoerd. Deze uitgaven worden gedekt uit artikelonderdeel 5.4 waar ruimte ontstond vanwege een aangepaste raming voor de asieluitgaven. Daarnaast is er eenmalig een aanvullende bijdrage van EUR 7 miljoen gedaan aan het UNICEF *No Time to Waste* programma om de hongersnood in Soedan te verlichten ([Kamerstuk 29237 nr. 206](#)).

Artikelonderdeel 2.2

De uitgaven op artikelonderdeel 2.2 worden per saldo met EUR 0,5 miljoen verlaagd. Er wordt EUR 2,0 miljoen overgeheveld naar artikel 3.1 voor het *Global Analysis and Assessment of Sanitation and Drinking-Water* (GLAAS) programma van de WHO. Daarnaast is vanuit artikel 4.1 Humanitaire Hulp EUR 1,5 miljoen overgeheveld naar dit artikelonderdeel voor het RVO-programma *Dutch Disaster Risk Reduction & Surge Support* (DRRS).

Artikel 3: Sociale vooruitgang

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 6 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 3 Sociale vooruitgang (bedragen x € 1.000)

	Vastgestelde begroting (incl. Suppletoire begrotingen, NvW en amendementen) (1)	Mutaties 2e suppletoire begroting (2)	Stand 2e suppletoire begroting (3) = (1) + (2)
Art. Verplichtingen	505.935	- 47.386	458.549
Uitgaven	824.723	9.482	834.205
3.1 Mondiale gezondheid en seksuele en reproductieve gezondheid en rechten	510.262	20.655	530.917
<i>Subsidies (regelingen)</i>	211.194	- 1.353	209.841
Mondiale gezondheid en SRGR	211.194	- 1.353	209.841
<i>Opdrachten</i>	17.825	0	17.825
Mondiale gezondheid en SRGR	17.825	0	17.825
<i>Bijdrage aan agentschappen</i>	139	33	172
Rijksdienst voor ondernemend Nederland	139	33	172
<i>Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties</i>	281.104	21.975	303.079
WHO/PAHO	7.122	7.846	14.968
Mondiale gezondheid en SRGR	176.580	13.722	190.302
UNFPA	60.000	0	60.000
UNAIDS	23.000	0	23.000
Partnershipprogramma WHO	14.402	- 4.093	10.309
UNICEF	0	4.500	4.500
<i>Nog te verdelen</i>	0	0	0
Nog te verdelen	0	0	0
3.2 Vrouwenrechten en gendergelijkheid	47.609	4.374	51.983
<i>Subsidies (regelingen)</i>	34.109	4.250	38.359
Vrouwenrechten	34.109	4.250	38.359
<i>Opdrachten</i>	0	100	100
Vrouwenrechten	0	100	100
<i>Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties</i>	13.500	24	13.524
Vrouwenrechten	7.500	24	7.524
UNWOMEN	6.000	0	6.000
<i>Nog te verdelen</i>	0	0	0
Nog te verdelen	0	0	0
3.3 Maatschappelijk middenveld	202.859	16.000	218.859
<i>Subsidies (regelingen)</i>	183.462	12.062	195.524
Versterking maatschappelijk middenveld	183.462	12.062	195.524
<i>Opdrachten</i>	7.282	5.915	13.197
Versterking maatschappelijk middenveld	6.000	6.000	12.000
Versterking maatschappelijk middenveld Monitoringsfonds	1.282	- 85	1.197
<i>Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties</i>	12.115	- 1.977	10.138
Versterking maatschappelijk middenveld	12.115	- 1.977	10.138

	Vastgestelde begroting (incl. Suppletoire begrotingen, NvW en amendementen) (1)	Mutaties 2e suppletoire begroting (2)	Stand 2e suppletoire begroting (3) = (1) + (2)
<i>Nog te verdelen</i>	0	0	0
<i>Nog te verdelen</i>	0	0	0
3.4 Onderwijs	63.993	- 31.547	32.446
<i>Subsidies (regelingen)</i>	1.500	0	1.500
Onderzoeksprogramma's	1.500	0	1.500
<i>Opdrachten</i>	60.140	- 31.787	28.353
Onderwijs	200	0	200
Onderzoeksprogramma's	2.000	0	2.000
Hoger Onderwijs	57.940	- 31.787	26.153
<i>Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties</i>	2.353	240	2.593
Onderwijs	2.353	240	2.593
Ontvangsten	0	0	0

Toelichting

Verplichtingen

Per saldo is er een verlaging van het verplichtingenbudget op artikel 3. Dit wordt met name veroorzaakt doordat minder verplichtingen worden aangegaan op artikelonderdelen 3.1 en 3.4.

De verlaging van de verplichtingen op artikelonderdeel 3.1 wordt veroorzaakt doordat er onder andere bij de uitvoering van landenprogramma's in Benin, Oeganda, en Burundi minder committeringen worden gedaan. Dit is het gevolg van de verlaagde kasbudgetten in 2025 en verder.

Op artikelonderdeel 3.4 zijn er minder verplichtingen aangegaan doordat voor het Hoger Onderwijs programma nog een verdere uitwerking moet volgen en committeringen verschuiven naar latere jaren.

Uitgaven

De uitgaven voor 2024 op artikel 3 Sociale vooruitgang zijn voor 99% juridisch verplicht.

Artikelonderdeel 3.1

Voor artikelonderdeel 3.1 zijn de geplande uitgaven op mondiale gezondheid en SRGR hoger dan eerder verwacht. Hieronder valt ook de eenmalige bijdrage van EUR 3 miljoen aan de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) om het mpox-virus in Afrikaanse landen te bestrijden, zoals aan de Tweede Kamer gecommuniceerd tijdens het tweeminutendebat over de mondiale gezondheidsstrategie op 4 oktober 2024. Dekking wordt gevonden vanuit niet bestede middelen van het beroeps en hoger onderwijs programma. Ook wordt een al voorziene betaling van EUR 7,8 miljoen voor de *Pan American Health Organization* (PAHO) van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) dit jaar betaald om de taakstelling in 2025 deels te ontlasten.

Verder wordt er EUR 2,2 miljoen overgeheveld van artikel 2.2 Water voor een bijdrage aan het *Global Analysis and Assessment of Sanitation and Drinking Water* (GLAAS) programma van de WHO.

Daarnaast worden enkele andere betalingen op lopende verplichtingen eerder dan gepland uitgevoerd. Deze worden gedekt uit ongebruikte middelen van artikelonderdeel 3.4. Dit is ook het geval bij artikelonderdeel 3.2.

Artikelonderdeel 3.3

Voor artikelonderdeel 3.3 zijn de geplande uitgaven hoger dan eerder verwacht. Betalingen op lopende verplichtingen worden naar voren gehaald om de taakstelling in 2025 deels te ontlasten. Dit wordt gedekt uit ongebruikte middelen van artikel 3.4.

Artikelonderdeel 3.4

Voor artikelonderdeel 3.4 zijn de uitgaven lager dan eerder verwacht omdat voor het Hoger Onderwijs programma nog een verdere uitwerking moet volgen. Deze middelen worden gebruikt om lopende verplichtingen op de artikelonderdelen 3.1, 3.2 en 3.3 te dekken.

Artikel 4: Vrede, veiligheid en duurzame ontwikkeling

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 7 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 4 Vrede, veiligheid en duurzame ontwikkeling (bedragen x € 1.000)

	Vastgestelde begroting (incl. Suppletoire begrotingen, NvW en amendementen) (1)	Mutaties 2e suppletoire begroting (2)	Stand 2e suppletoire begroting (3) = (1) + (2)
Art. Verplichtingen	1.092.768	- 152.416	940.352
Uitgaven	1.085.967	15.688	1.101.655
4.1 Humanitaire Hulp	594.017	15.688	609.705
Subsidies (regelingen)	122.000	4.000	126.000
Noodhulpprogramma's	122.000	4.000	126.000
Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties	472.017	11.688	483.705
Noodhulpprogramma's	357.000	11.688	368.688
Noodhulpprogramma's non-ODA	1.017	0	1.017
UNHCR	35.000	0	35.000
UNRWA	19.000	0	19.000
Wereldvoedselprogramma	60.000	0	60.000
4.2 Opvang en bescherming in de regio en migratiesamenwerking	291.295	0	291.295
Subsidies (regelingen)	15.500	- 3.200	12.300
Opvang in de regio	12.500	- 1.300	11.200
Migratie en ontwikkeling	3.000	- 1.900	1.100
Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties	275.795	3.200	278.995
Opvang in de regio	219.795	- 800	218.995
Migratie en ontwikkeling	56.000	4.000	60.000
4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling	200.655	0	200.655
Subsidies (regelingen)	55.453	4.388	59.841
Legitieme stabiliteit	7.000	3.500	10.500
Inclusieve vredes- en politieke processen	15.500	0	15.500
Functionerende rechtsorde	32.953	888	33.841
Opdrachten	1.500	0	1.500
Inclusieve vredes- en politieke processen	1.500	0	1.500
Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties	143.702	- 4.388	139.314
Legitieme stabiliteit	4.000	- 4.000	0
Functionerende rechtsorde	103.202	- 61	103.141

	Vastgestelde begroting (incl. Suppletoire begrotingen, NvW en amendementen) (1)	Mutaties 2e suppletoire begroting (2)	Stand 2e suppletoire begroting (3) = (1) + (2)
Inclusieve vredes- en politieke processen	36.500	– 327	36.173
<i>Nog te verdelen</i>	0	0	0
Nog te verdelen	0	0	0
Ontvangsten	0	0	0

Toelichting

Verplichtingen

Het verplichtingenbudget op artikel 4 wordt per saldo met EUR 152 miljoen verlaagd. Dit komt doordat er vooral voor Opvang in de regio en Migratie en Veiligheid en Rechtsstaatontwikkeling minder verplichtingen worden aangegaan als gevolg van de bezuinigingen in 2025 en verder.

Uitgaven

De uitgaven voor 2024 op artikel 4 Vrede, veiligheid en duurzame economische ontwikkeling zijn voor 91% juridisch verplicht.

Artikelonderdeel 4.1

De uitgaven op artikelonderdeel 4.1 worden verhoogd met EUR 15,7 miljoen. De geplande bijdragen voor 2025 van totaal EUR 19,1 miljoen aan de landenspecifieke fondsen van de VN (*Country Based Pooled Funds*) en aan *Central Emergency Response Fund* (CERF) worden al in 2024 gedaan. Deze uitgaven worden gedekt uit artikelonderdeel 5.4 waar ruimte ontstond vanwege een aangepaste raming voor de asieluitgaven. Daarnaast wordt EUR 2 miljoen overgeheveld naar het Stabiliteitsfonds op de BZ-begroting voor Gaza voor de inzet van scanners en een project op het gebied van vredesopbouw. Verder wordt EUR 1,5 miljoen overgeheveld naar artikel 2.2 Water ten behoeve van het RVO-programma *Dutch Disaster Risk Reduction & Surge Support* (DRRS).

Artikel 5: Multilaterale samenwerking en overige inzet

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 8 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 5 Multilaterale samenwerking (bedragen x € 1.000)

	Vastgestelde begroting (incl. Suppletoire begrotingen, NvW en amendementen) (1)	Mutaties 2e suppletoire begroting (2)	Stand 2e suppletoire begroting (3) = (1) + (2)
Art. Verplichtingen	1.202.461	– 36.198	1.166.263
Uitgaven	433.144	– 35.110	398.034
5.1 Multilaterale samenwerking	376.995	– 12.679	364.316
<i>Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties</i>	376.995	– 12.679	364.316
UNIDO	1.950	– 171	1.779
UNDP	39.000	0	39.000
UNICEF	44.000	0	44.000
Speciale multilaterale activiteiten	14.587	– 5.500	9.087
Assistent deskundigenprogramma	9.000	– 3.900	5.100
Internationale Financiële Instellingen	23.058	0	23.058
Middelenaanvullingen multilaterale banken en fondsen	87.789	– 3.750	84.039

	Vastgestelde begroting (incl. Suppletoire begrotingen, NvW en amendementen) (1)	Mutaties 2e suppletoire begroting (2)	Stand 2e suppletoire begroting (3) = (1) + (2)
Kapitaalaanvullingen bij regionale ontwikkelingsbanken	8.111	642	8.753
Bijdrage aan IFI's voor steun Oekraïne	149.500	0	149.500
<i>Nog te verdelen</i>	0	0	0
Nog te verdelen	0	0	0
5.2 Overig armoedebeleid	110.496	- 28.875	81.621
<i>Subsidies (regelingen)</i>	10.367	276	10.643
Kleine activiteiten posten en cultuur en ontwikkeling	9.717	166	9.883
Nationale SDG implementatie	650	110	760
<i>Opdrachten</i>	586	- 32	554
Nationale SDG implementatie	86	- 32	54
Programmamiddelen Oekraïne	500	0	500
<i>Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties</i>	79.543	- 9.119	70.424
UNESCO	4.400	- 54	4.346
Diverse ondersteunende activiteiten	4.475	- 2.609	1.866
Kleine activiteiten posten en cultuur en ontwikkeling	2.381	- 218	2.163
Schuldverlichting	61.785	174	61.959
Voorlichting op het terrein van Ontwikkelingssamenwerking	250	- 160	90
Verdragsmiddelen Suriname	6.252	- 6.252	0
<i>Nog te verdelen</i>	20.000	- 20.000	0
Nog te verdelen	20.000	- 20.000	0
<i>Nog te verdelen</i>	0	0	0
5.4 Nog te verdelen i.v.m. wijzigingen BNI en/of toerekeningen	- 54.347	6.444	- 47.903
<i>Nog te verdelen i.v.m. wijzigingen BNI en/of toerekeningen</i>	- 54.347	6.444	- 47.903
Nog te verdelen i.v.m. wijzigingen BNI en/of toerekeningen	- 54.347	6.444	- 47.903
Ontvangsten	55.806	0	55.806

Toelichting

Verplichtingen

Het verplichtingenbudget op artikel 5 wordt per saldo met EUR 36,2 miljoen verlaagd. Dit komt vooral door een overheveling van EUR 20 miljoen vanuit artikel 5.2 naar artikel 1.3. Daarnaast wordt het verplichtingenbudget verlaagd omdat het budget voor het schuldverlichtingsdeel voor de middelenaanvulling van IFAD wordt overgeheveld naar artikel 2 en doordat de verdragsmiddelen voor Suriname dit jaar niet tot besteding komen. Deze verdragsmiddelen blijven, conform de uitvoering van het verdrag, de komende jaren beschikbaar.

Uitgaven

De uitgaven voor 2024 op artikel 5 Multilaterale samenwerking en overige inzet zijn voor 90% juridisch verplicht, dit is exclusief artikelonderdeel 5.4.

Artikelonderdeel 5.1

Het uitgavenbudget op artikelonderdeel 5.1 wordt verlaagd met EUR 12,7 miljoen. Dit komt voornamelijk doordat EUR 5,5 miljoen voor speciale multilaterale activiteiten en EUR 3,9 miljoen voor het assistent-

deskundigenprogramma niet tot besteding komt. Verder zal de middelenaanvulling van EUR 3,8 miljoen voor het *Asian Development Fund* (ADF) niet in 2024, maar in 2025 plaatsvinden.

Artikelonderdeel 5.2

De uitgaven op dit artikelonderdeel nemen af met EUR 28,9 miljoen. Het bedrag van EUR 20 miljoen dat bij de 1e suppletoire begroting 2024 gereserveerd is voor wederopbouw voor o.a. Gaza zal dit jaar niet tot besteding komen. Dit bedrag wordt overgeheveld naar artikel 1.3 ten behoeve van uitgaven voor *Private Sector Development* (PSD) die in 2024 gedaan zullen worden in plaats van in 2025. De ruimte van EUR 20 miljoen die daardoor ontstaat in 2025 zal gereserveerd worden voor wederopbouw voor o.a. Gaza.

Daarnaast worden de uitgaven verlaagd met EUR 6,3 miljoen omdat de verdragsmiddelen voor Suriname dit jaar niet tot besteding zullen komen. Deze verdragsmiddelen blijven, conform de uitvoering van het verdrag, de komende jaren beschikbaar.

Artikelonderdeel 5.4

Om de inzichtelijkheid van de BHO-begroting verder te verbeteren is er met ingang van begrotingsjaar 2017 artikelonderdeel 5.4 gecreëerd. Op dit artikelonderdeel wordt ook overprogrammering geregistreerd. Overprogrammering houdt in dat er meer programma's of bijdragen worden gepland dan waarvoor budget beschikbaar is, in de verwachting dat over het algemeen de uitvoering van programma's en/of betalingen vertraging oploopt. De uitvoering van het beleid leert dat bijvoorbeeld (geo)politieke ontwikkelingen en uitvoeringsmogelijkheden in landen waarin programma's worden uitgevoerd gedurende het jaar kunnen leiden tot vertragingen in de uitputting van de ODA-middelen. Indien er sprake is van overprogrammering is dat zichtbaar als een negatieve stand op het verdeelartikel. Over de verdere werking van dit artikel verwijs ik u naar de Kamerbrief als reactie op Motie van der Graaf c.s. ([Kamerstuk II, 36200 XVII nr. 32](#)) over fluctuaties van het ODA-budget.

Ontwikkelingen verdeelartikel 5.4

Hieronder wordt een overzicht gepresenteerd van de mutaties die hebben plaatsgevonden op het verdeelartikel. Het totaal van de tabel komt overeen met de mutatie die is opgenomen in de tweede suppletoire begroting 2024.

Tabel 9 Ontwikkelingen verdeelartikel 5.4 2024

Omschrijving	Mutatie
Verschuivingen op de BHO-begroting	6.444
Aanpassing raming eerstejaars asielzoekers	44.188
Middelenaanvulling IFAD-13	– 25.000
Humanitaire hulp	– 19.188
Totaal	6.444

Toelichting

- Per saldo wordt het verdeelartikel 5.4 verhoogd met EUR 6,4 miljoen als gevolg van onbestede middelen elders op de begroting. Dit bedrag wordt ingezet om de negatieve stand op artikel 5.4 licht terug te brengen. Zo komt het artikel bij de tweede suppletoire begroting op een gebruikelijke stand voor de tijd van het jaar.

- Een aanpassing van de raming van de bezetting en prijs bij het COA voor de opvang van eerstejaars asielzoekers uit DAC-landen leidt in 2024 tot een overheveling van EUR 44,2 miljoen vanaf de begroting van AenM. In het voorjaar van 2025 volgt de definitieve afrekening over 2024. Deze middelen worden ingezet voor reeds geplande bijdragen aan het *International Fund for Agricultural Development* (IFAD-13) en voor humanitaire hulp voor reeds geplande bijdragen aan *Central Emergency Response Fund* (CERF) en de landenspecifieke fondsen van de VN (*Country Based Pooled Funds*).